

Retourmigratiegedrag van recente immigranten

Auteur(s):

A. Zorlu, J. Hartog, A. Sprangers en H. Nicolaas

De eerste twee auteurs zijn verbonden aan aias, Universiteit van Amsterdam. De laatste twee zijn werkzaam bij het Centraal Bureau voor de Statistiek j.hartog@uva.nl

Verschenen in:

ESB, 89e jaargang, nr. 4440, pagina 402, 20 augustus 2004

Rubriek:

migratie

Trefwoord(en):

Met een nieuw, longitudinaal databestand onderzoeken we retourmigratie van immigranten. De kans op retourmigratie stijgt tot drie jaar na aankomst en begint daarna te dalen. Herkomst is belangrijker dan immigratiemotief in het verklaren van retourmigratiegedrag.

Retourmigratie is een verwaarloosd aspect in het migratiedebat. In dit artikel proberen wij licht te werpen op de omvang en de determinanten van retourmigratie onder recente immigranten. Het terugkeergedrag van immigranten is sterk gecorreleerd met immigratiemotief bij vestiging in Nederland en met het land van herkomst. Eerst geven wij een korte beschrijving van data. Vervolgens presenteren we schattingen van retourmigratie. Daarna trekken we enkele conclusies.

Longitudinale data

Onze analyses zijn gebaseerd op een databestand dat de immigratiemotieven (arbeid, asiel, gezinshereniging, gezinsvorming) en demografische kenmerken (leeftijd, herkomstland, geslacht, familieomvang) omvat van alle immigranten die tussen 1990 en 2001 naar Nederland zijn gekomen en niet voor 1998 zijn vertrokken (zie kader). De gegevens over immigranten zijn standgegevens per 1 januari. Longitudinale gegevens waren tot nu toe niet beschikbaar. Met dit bestand kunnen immigranten vanaf aankomst in Nederland worden gevolgd.

Databestand

Onze analyses zijn gebaseerd op een uniek databestand dat in het kader van het samenwerkingsproject 'Sociaal-economische dynamiek immigranten' van het cbs en de Universiteit van Amsterdam door het cbs is afgeleid uit het Regionaal Inkomens Onderzoek (rio). Het rio is gebaseerd op gegevens van het ministerie van Financiën, administratieve gegevens van Nederlandse gemeenten (gba) en op gegevens van de ind. Deze samenwerking maakt onderdeel uit van het 'Strategisch Programma Sociale Dynamiek en Arbeidsmarkt'. Dit programma heeft als hoofddoelstelling het ontwikkelen van nieuwe, samenhangende statistische informatie over arbeidsmarkt-, huishoudens-, inkomens- en vermogensdynamiek. Het programma is gericht op kwaliteitsverbetering en vernieuwing van het reguliere cbs-werkprogramma, in samenwerking met universiteiten en onderzoeksinstituten.

Zie voor meer informatie: www.cbs.nl/nl/service/onderzoek/strat-ondz/SDA/index-SDA.htm. De details over het samenstellen van het immigrantenpanel zijn te vinden in Hartog en Zorlu (2004). Het panel is gecreëerd met financiële steun van het ministerie van Financiën.

Vanaf 1998 is de retourmigratie naar migratiemotief ook bekend. De bestemming na vertrek is echter onbekend (Alders en Nicolaas, 2003). Aangezien het hier om geregistreerde personen gaat, blijven informele immigratie en emigratie geheel buiten de waarneming. Wij maken gebruik van een representatieve steekproef die ongeveer eenderde van de totale immigratie van niet-Nederlanders tussen 1990 en 2001 omvat. Voor personen die onder de retourmigratie vallen, berekenen wij de formele verblijfsduur in Nederland.

Immigratiemotieven

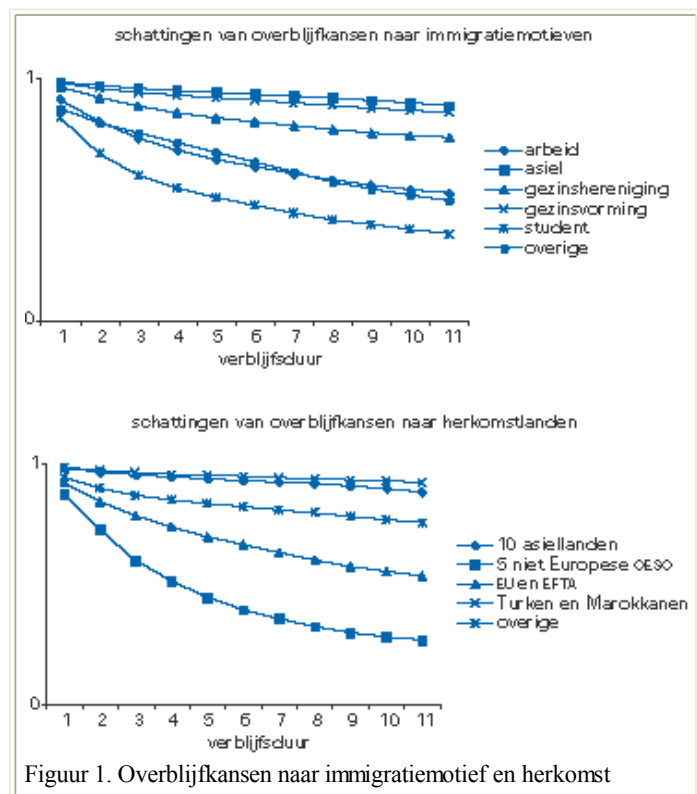
Bij vestiging in Nederland worden immigratiemotieven formeel geregistreerd. De meeste arbeidsmigranten komen uit ontwikkelde landen (eu-15, EFTA en vijf niet-Europese OESO-landen⁴) terwijl asielmigranten meestal uit ontwikkelingslanden komen. Gezinsmigranten zijn een meer heterogene groep: het betreft immigranten die zich bij eerdere gastarbeidersfamilies, recentere immigranten (arbeids- en asielmigranten) dan wel bij autochtone Nederlanders voegen. Een overgroot deel van Turkse en Marokkaanse immigranten komt op grond van gezinsmigratie. Arbeidsmigratie uit deze landen is echter verwaarloosbaar (Nicolaas & Sprangers, 2000).

Aangezien het jaar van aankomst bekend is voor alle immigranten die zich tussen 1998 en 2001 in Nederland bevinden, kunnen we de

verblijfsduur voor iedere waargenomen immigrant berekenen om zo de vertrekans van deze populatie te schatten. Omdat data betrekking hebben op de periode van 1990 tot en met 2001, kan de verblijfsduur variëren van 0 tot 11 jaar.

Schattingen retourmigratie

Het terugkeergedrag van immigranten is sterk gecorreleerd met immigratiemotief bij vestiging in Nederland en met het land van herkomst. [figuur 1](#) is gebaseerd op kansschattingen van terugkeergedrag van immigranten naar immigratiemotieven.² de kans om te vertrekken na t jaar, gegeven dat men na t jaar nog in Nederland is. De schattingen zijn omgezet in de kans om na t jaar nog in Nederland te zijn (overblijfkansen). Het valt meteen op dat immigranten uit vijf niet-Europese OESO-landen bijna altijd de grootste kans op retourmigratie hebben. Deze groep wordt gevolgd door immigranten uit EU- en EFTA-landen. Turkse en Marokkaanse immigranten zijn het minst geneigd te vertrekken. Deze immigranten komen kennelijk naar Nederland met de intentie voor een permanent verblijf.

Figuur 1. Overblijfkansen naar immigratiemotief en herkomst

Overblijfkansen

Naar immigratiemotief hebben studenten de hoogste vertrekans (de laagste overblijfkans). Op de tweede plaats komen immigranten die bij vestiging onder het motief Overige zijn geregistreerd: au pairs, renteniers en huisvrouwen (Nicolaas et al., 2004). Arbeidsmigranten, gezinsherenigers, asielmigranten en gezinsvormers vormen de rangorde naar aflopende overblijfkans. Ook asielmigranten zijn geneigd permanent in Nederland te blijven. Voor hen is terugkeer naar hun herkomstland meestal geen optie, althans op middellange termijn. Een niet verwaarloosbaar deel van retourmigratie onder vluchtelingen betreft waarschijnlijk immigranten die gedurende hun asielprocedure in de gba ingeschreven stonden en na weigering van een verblijfsstatus administratief afgevoerd zijn, dan wel vertrek van houders van een voorlopige verblijfsstatus. Onder gezinsmigranten emigreren gezinsherenigers vaker dan gezinsvormers. Dit is waarschijnlijk te verklaren uit het hoge percentage retourmigranten onder meemigrerende gezinsleden van arbeidsmigranten.

Retourmigratie is geen lineair proces. Figuur 1 laat zien dat de retourmigratie in de eerste jaren van verblijf (tot het vierde jaar) vaker plaatsvindt. Daarna vervlakt de emigratiegeneigdheid. Dit patroon lijkt een internationale wetmatigheid: het gold ook voor retourmigratie van Nederlanders uit Australië, Nieuw Zeeland en Canada.

Determinanten van vertrek

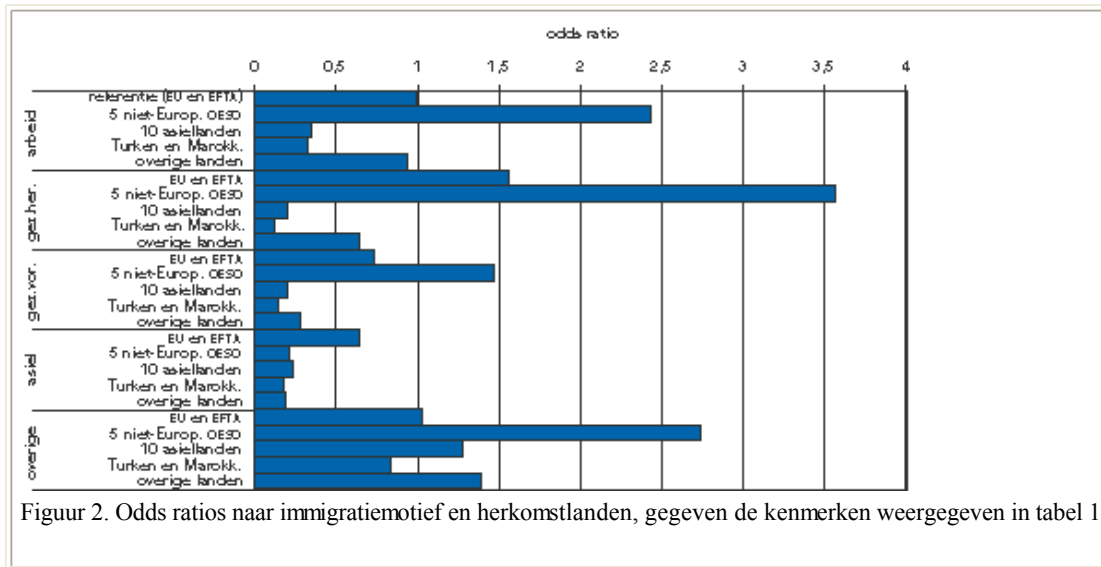
De gepresenteerde schattingen geven het retourmigratiepatroon van immigranten zonder enige correctie naar kenmerken. Demografische en persoonlijke kenmerken zullen sterk verschillen tussen immigranten met verschillende migratiemotieven en uit verschillende herkomstlanden. Tabel 1 geeft de schattingen van het effect van persoonlijke kenmerken op de retourmigratie. De effecten zijn gepresenteerd in termen van odds ratios die de mate weergeven waarin de kans op emigratie verandert bij een toename van onafhankelijke variabelen. Als de odds ratio groter is dan één, verhoogt de betreffende variabele de vertrekans. De eerste drie variabelen bepalen het verloop van de kans op retourmigratie met de tijd, (de zo genoemde baseline hazard functie). De kans op retourmigratie stijgt tot het derde jaar en begint daarna te dalen tot het achtste jaar.

Immigranten die op oudere leeftijden zijn aangekomen, zijn meer geneigd te emigreren. De aanwezigheid van meer minderjarigen in huis vermindert de vertrekans. Vrouwen en gehuwden hebben kleinere vertrekans in vergelijking tot mannen en ongehuwden. ww- en Bijstandontvangers en ook werkenden zijn minder geneigd te vertrekken dan niet-actieven zonder uitkering. Vertrekans van bijstandontvangers variëren niet over immigratiemotieven, behalve voor bijstandontvangers onder Overige motieven die een significant lagere vertrekans hebben. Onder ww-ontvangers hebben gezinsvormende immigranten een zeer lage vertrekans. Werkende gezinsherenigers, gezinsvormende immigranten en vluchtelingen hebben aanzienlijk kleinere vertrekans ten opzichte van niet-werkenden uit dezelfde immigratiemotieven. Huursubsidieontvangers, die vaak met lage inkomensgroepen worden geassocieerd, hebben

een sterke neiging te blijven.

Motief en herkomst

Variatie in vertrekken over de herkomstlanden is geschat binnen ieder immigratiemotief. Arbeidsmigranten uit eu- en efta-landen zijn de referentiegroep waaraan de andere coëfficiënten dienen te worden gerelateerd (zie [figuur 2](#)). Zo is de kans op vertrek voor immigranten uit vijf niet-Europese oeso-landen, die bij vestiging onder Gezinshereniging en Overig zijn geënclassificeerd, groter dan die voor arbeidsmigranten uit EU en EFTA. De afstand tot één van beide kanten geeft uiteraard aan hoe sterk het effect is. Op drie na zijn alle andere coëfficiënten statistisch significant. Alleen de vertrekken van arbeidsmigranten uit Overige landen, gezinsvormers uit vijf niet-Europese OESO-landen en immigranten uit tien asiellanden met Overige als motief verschillen niet van die van de referentiegroep.

Figuur 2. Odds ratios naar immigratiemotief en herkomstlanden, gegeven de kenmerken weergegeven in tabel 1

Persoonlijke kenmerken

Na correctie voor persoonlijke kenmerken laten de odds ratios hetzelfde patroon zien als de schattingen zonder correcties die in Figuur 1 zijn gepresenteerd. Immigrantinnen uit ontwikkelde landen (vijf niet-Europese OESO-landen en EU- en EFTA-landen) domineren de retourmigratie onder alle immigratiemotieven. Dat betekent dat herkomst belangrijker is dan het immigratiemotief in het verklaren van retourmigratiegedrag. Hoewel we geen informatie over opleidingsniveau van deze immigrantinnen in de data hebben, is het algemeen bekend dat het hier om een populatie gaat die hoog opgeleid is en meestal hoge posities op de arbeidsmarkt bezet. Waarschijnlijk zijn ze door hun werkgever gedetacheerd om een tijdelijke taak uit te voeren.

De overige variabelen in [tabel 1](#) zijn gemeten op het laatste moment van observeren (dus bij vertrek, of aan het eind van de waarnemingsperiode). Met deze variabelen kan een eerste indruk worden verkregen van de invloed van de positie in Nederland op de vertrekken. Gehuwden, in vergelijking met niet-gehuwden en vrouwen ten opzichte van mannen zijn minder geneigd te emigreren. Dat geldt ook voor immigrantinnen met een grotere familieomvang en huursubsidieontvangers. Het effect van inkomen is significant negatief maar bijna verwaarloosbaar.

Tabel 1. Het effect van persoonlijke kenmerken op de vertrekken van immigrantinnen

	odds ratio	z
t (verblijfsduur in jaren)	1.444	11.32
t2	0.918	-11.68
t3	1.005	11.24
leeftijd bij aankomst	1.080	32.11
leeftijd bij aankomst - kwadraat	0.999	-26.92
aantal minderjarigen	0.917	-9.78
log besteedbaar inkomen/1000	0.996	-5.11
vrouw	0.804	-11.85
getrouwd	0.529	-30.05
werkloos (in het laatste jaar)	0.440	-4.77
bijstandontvanger (in het laatste jaar)	0.419	-5.48
werkend (in het laatste jaar)	0.654	-12.15
kinderbijslagontvanger (in het laatste jaar)	0.999	-0.03
huursubsidieontvanger (in het laatste jaar)	0.342	-15.24

Conclusie

Retourmigratie is een belangrijke variabele in het migratiedebat, maar er is weinig over bekend. Onze bevindingen geven aan dat de kans op retourmigratie in de eerste jaren na aankomst aanvankelijk stijgt en daarna begint te dalen. We vinden ook sterke verschillen in retourmigratie tussen groepen immigrantinnen. Immigrantinnen uit vijf niet-Europese oeso-landen en eu- en efta-landen verlaten Nederland

vaker terwijl Turkse en Marokkaanse immigranten, vluchtelingen en gezinsvormende immigranten eerder geneigd zijn permanent te blijven.

Uiteraard lopen de kenmerken van immigranten uit deze twee verschillende categorieën uiteen. De eerste categorie immigranten omvat relatief hoog opgeleide arbeidsmigranten die bij aankomst in Nederland op hun arbeidsmarktqualiteiten geselecteerd zijn, terwijl de tweede groep immigranten op grond van humanitaire redenen (gezins- of asielmigratie) toegelaten wordt. Het lijkt er op dat na enige tijd met name diegenen vertrekken voor wie immigratie formeel gezien relatief makkelijk realiseerbaar is geweest. Onder restrictief immigratiebeleid hebben immigranten, voor wie immigratie niet makkelijk was geweest, de neiging om niet te vertrekken. Dit zijn ook de immigranten die vaker een beroep doen op de voorzieningen van de Nederlandse welvaartsstaat. Het is opmerkelijk dat huursubsidieontvangers aanzienlijk lagere vertrekchansen hebben.

Gezien de samenstelling van retourmigratie lijkt Nederland aantrekkelijk te zijn voor relatief kansarme immigranten. Onze schattingen laten zien dat het land van herkomst relevanter is dan immigratiemotieven om retourmigratiegedrag van immigranten te verklaren. Gelet op de nadruk in de beleidsdiscussies op tijdelijke migratie van arbeidsmigranten is het van belang om te constateren dat de overblijfkansen van arbeidsmigranten en studenten het kleinst zijn.

Aslan Zorlu, Joop Hartog, Arno Sprangers en Han Nicolaas

Literatuur

Alders, M. en H. Nicolaas (2003) Administratieve correcties in de bevolkingsstatistiek. *Bevolkingstrends IV*, 46 - 51.

Hartog, J., en R. Winkelmann (2003) Comparing migrants to non-migrants: the case of Dutch migrants to New Zealand. *Journal of Population Economics*, jrg. 16, nr.4, 683-705.

Hartog, J. en A. Zorlu (2004) *Economische effecten van immigratie*. www.uva-aias.net/files/aias/WP04/26pdf

Nicolaas, H. en A.H. Sprangers (2000) De nieuwe gastarbeider: manager uit de vs of informaticus uit India. *Maandstatistiek van de bevolking* nr. 9, 9 - 12, cbs, Voorburg/Heerlen.

Nicolaas, H., A.H. Sprangers, A. Zorlu en J. Hartog (2004) Migranten: wie komen, wie gaan terug en wie laten hun gezin overkomen? *Bevolkingstrends II*, 36 - 41, cbs, Voorburg/Heerlen.

1 Australië, Japan, Nieuw Zeeland, Verenigde Staten, Canada.

2 Omdat wij geen informatie hebben over immigranten die vóór 1998 zijn vertrokken, kunnen onze schattingen licht afwijken van tellingen van het cbs over de recente cohorten vanwege de gebruikte methodologie: het cbs neemt een jaarcohort vanaf 1997 en berekent het percentage vertrekkers in de komende jaren, terwijl in dit artikel de verblijfsduur van alle vertrekkers tussen 1998 en 2001 als uitgangspunt is genomen.